Хамгаалагдсан хөрсөнд ногоо тариалах цаг боллоо

Манайд тариалагдаж байгаа хүнсний ногооны дотроос төрөл бүрийн сортын байцаа, сонгино, шийгуа, шоогуа, улаан лооль зарим үндсэн урт ногоонуудыг хээрийн задгай хөрсөнд үрээр нь шууд тариалдаггүй харин задгай хөрсөнд тариалахаас 35—45 хоногийн өмнө шилэн дарлага «парник»—д тариалж 4—5 хар ногоон навчтай болтол ургуулж байгаад түүнийгээ хээрийн задгай хөрсөнд шилжүүлэн тариалдаг.

Ингэж ногооны үрийг хиймэл гэрэл,дулаан шим тэжээлийн нөлөөгөөр шилэн дарлаганд ургуулахыг хамгаалагдсан хөрсөнд ногооны үрслүүр бэлтгэх гэж нэрлэдэг

Хамгаалагдсан хөрсөнд үрслүүр тариалж бэлтгэх ажлыг 4 дүгээр сарын эхэн үеэс эхэлдэг юм.

Хамгаалагдсан хөрс бол улаан лооль, өргөст хэмх, оройн байцаа, шийгуа гэх мэт их дулаан шаардаж ургадаг ногоог жилийн дөрвөн улирлын туршид ургуулаж хүнсэнд хэрэглэхэд ашиглагдахаас гадна богино зунтай нутагт гүйцэд боловсорч амжидаггүй ургалтын хугацаа урттай ногооны үрийг нилээд удаан хугацаагаар ургуулж цаг хожоод задгай хөрсөнд гаргаж тариалахад бүрэн болвсорч чаддаг байна.

Шилэн дарлагыг аль болох наранд ээвэр хүйтэн салхинаас хамгаалагдсан нөмөр, усны үерт автахгүй газар хөндлөн байрлуулдаг. Шилэн дарлага бол газрын хөрсөн дээр ба хөрсөнд хагас ухаж баригдсан гэж хоёр янзын хийцтэй байдаг. Мөн шилэн дарлага халаалтын хувьд био халаалттай(адууны баасны ялзралтын нөлөөнд үүсэх дулаан) халуун ус пар цахилгаан халаалттай гэж байдаг боловч манайд био халаалттай нь дэлгэрэнгүй ашиглагдаж байна.

Газар дээрхи шилэн дарлагыг барьж байгуулахдаа хавар нилээд дулаарсан үед шилэн дарлага байгуулахаар сонгож авсан газрынхаа хөрсөн дээр адууны гэсгээсэн шинэ баас 60—70 см жигд зузаантай асгаж нягтруулаад дээр нь тусгай бэлдсэн 4 булангийнхаа доод талд хөрсөнд орж бэхлэгдэх богино шон бүхий 4—6 см зузаан 25—30 см өргөн банзаар 4—6 шилэн жааз «рам» тавьж болохуйц яс модон хашлага бэлдээд бууцан дээрээ тавьж бөх бат суулгаад уул хашлагынхаа дээд ирмэгийг хүртэл гадна талаас нь бууцаар сайтар манаж өгдөг юм. Үүний зэрэгцээгээр дотор нь байгаа бууцыг газрын хөрснөөс дээш 60-70 см жигд зузаантай болтол дахин нягтруулж өгөөд яс модон дээрээ шилэн жаазуудаа тавьж сүлжиж хийсэн сүрлэн бүтээлэг эсгий зэргээр сайн хучина.

1—3 хоногийн дараа бууцны нягтралт халалтын байдлыг сайн шалгаж бүтэц шим тэжээл бүхий чулуу,мод өвс гэх мэт хог хольцгүй хуучин ашиглагдаж байсан шороо мөн урьд онд зориуд бэлдсэн ширгийн ба атрын хар шороог 1:1—ийн харьцаатайгаар холиод бууцан дээрээ 20 см зузаан хийж уул шороогоо нягтруулалгүйгээр модоор хусаж тэгшлээд нэг жаазанд 30—40 л ус орохоор бодож анрийн шүүртэй хувингаар олон давталттай услана.Түүний дээр 0,25—10 мм-ын нарийн шигшүүрээр гарсан шороог 0,5—1 см зузаан хийж үрээ гараар жигд цацах буюу тусгай сеялкээр тариалана.

Дараа нь шилэн жаазаа тавиад хүйтэн буюу шөнийн цагт хучилгаар хучиж байх шаардлагатай. Шилэн дарлагад дулааныг байнга хэмжиж байх термометрийг хөрснөөс 5—10 см—ийн өндөрт байрлуулсан байдаг. Хэрэв дулааны хэмжээ хэт өндөржиж ирвэл жаазыг салхины эсрэг талаас нь ээлж дараатай нээж тухайн үед шаардагдах цаг минутаар салхи оруулж дулааныг тохируулдаг.

Ер нь үрийг шилэн дарлаганд тариалснаас хойш нэг талаас усалгаа нөгөө талаас халуун хүйтэн, гэрлийг туйлын нарийн тохируулж байх явдал хамгийг шийдвэрлэнэ гэдгийг хатуу анхаарах ёстой. Газар дээрх шилэн

Сонины газрын тусгай даалгавраар...

дарлага нь газарт ухаж суулгасан энгийн дарлагыг бодоход адууны баас 25—30 хувиар илүү хэмжээтэй шаардагдахаас гадна дулааныг барих нь муу хавар эрт ашиглалтанд оруулж болдоггүй, жилийн 4 улиралд хэрэглэх нөхцөлгүй байдгаараа дутагдалтайд тооцогддог юм. Хамгийн их дэлгэрсэн шилэн дарлага бол энгийн хийцтэй орос маягийн дарлага юм.

Энэ шилэн дарлагыг хийхийн тулд юуны өмнө доод талаараа зузаан хэлбэрийн 75 см нүх ухаж бэлдээд нүхний аманд тавих гол хашлага яс модыг бэлтгэнэ. Энэ нь 12—14 см бүдүүн, 4,26 см урттай хийгдэнэ.

Гэвч энэ хэмжээ нь рамны тоо аж ахуйн хэрэгцээнээс өөрчлөгдөж болох юм.

Шилэн жааз 4 ийг тавьж тогтоохын тулд шилэн дарлагыг өмнө ба хойт талд тавигдах яс модны дээд талд нь гурвалжин өнцөг бүхий ховил хавчигдсан байна. Зарим суурин газарт яс модыг төмөр цементээр солих нь ашигтай байдаг байна.

Шилэн дарлагын нэг жаазны ерөнхий урт 160 см, өргөн нь 106 см байхаас гадна жааз модны өргөн нь 10 см ээс илүүгүй байдаг.

Жаазны шил нь өнгийн хувьд цагаан, нимгэн байхаас гадна шилний зүйдлийг нийлүүлэхдээ дээд талын шилийг доод талын шилэн дээр дэрлүүлэх журмаар тавьж замаасагдсан байвал хурын ус ордоггүй.Нарны эгц тусгалыг ашиглахын үүднээс шилэн дарлагын өмнө талыг газарт нилээд дор суулгаж хойт талыг 10—12 см өндөр байхаар тохируулан байрлуулдаг.

Ингэснээр бүх шилэн рамнууд цөм өмнө зүг жигд налуу байрлагдана.

Нуринг элс гэй газар нүхний дотор талын ханыг банз мод, сүлжмэл сүрэл, бургас зэргээр бэхлэх нь ихээхэн ашигтай байдаг.

Харин нэг дор олон тооны шилэн дарлага баригдвал тэдгээрийн хооронд 50—70 см өргөн зай үлдээж үйлчилгээнд нь зориулдаг.

Бууцыг шилэн дарлаганд хийхээс 5—7 хоногийн өмнө тараах, овоолох зэргээр хооронд нь сайн хольж, 60—70 см зайтай нарийн хамрууд болгон зэрэгцүүлж нуруулдаад нуруунуудын хооронд нэг жигд хэмжээний мод өрж түүнийгээ шатаагаад цогон дээр нь нуруунуудаа тарааж дахин нуруулдаад гарч буй халуун уурыг гаргалгүй нягт дарж орхиход 1—2 хоногийн дотор бүрэн гэссэн байдаг. Шилэн дарлагад хийгдсэн бууц нь микроорганизмын үйлчилгээний дор халууныг үүсгэдэг бөгөөд адууны баас эхлээд 75 градус хүртэл халаад дараа нь (7—14 хоногийн дараа) тогтмол 30—35 градус халуунтай байх ёстой.

Харин үхрийн баасыг шилэн дарлагад хийдэг боловч хэтэрхий их устай дулаан бага үүсгэдэг тул төдий их хэрэглэгдэхгүй.

Урьд жилд нь ашиглагдаж байсан шилэн дарлагыг ашиглахдаа цэвэрлэгээ ариутгалыг сайн хийх зааквартай байдаг.

Дулаан уур амьсгалтай газарт үрийг хүйтэн аргаар үрслүүлж болно. Үүнд ямар нэгэн рам шил хэрэггүй.

Үрслүүлэх газрыг урьдаар хагалаад бордож бэлдэнэ.

Үүнд зөвхөн дунд ба түүнээс дээш боловсордог байцаа, манжин ургуулна.

Шилэн дарлагын хэрэгцээг тодорхойлохдоо нийт тариалах ногооныхоо талбайтай харьцуулдаг.

Үүний тулд 1 га—д орох ба нэг жаазнаас гарах үрслүүрийн тоог мэдэх хэрэгтэй болдог.

Жишээ нь: Нэгдэл 2 га—д байцаа, 1 га—д улаан лооль тарих юм гэхэд 1 га—д байцааны үрслүүр 50000 ширхэг, улаан лооль 40000 ширхэг тус тус суулгана.

1 рамнаас байцааны үрслэг 400 ширхэг, улаан лоольны үрслэг 150 ширхэг бойжино.

Иймд 2 га—д байцааны үрслэг 100000 ширхэг хэрэгтэй. Үүнд; 100,000:400=250, улаан лоольд 40000:150=267, бүгд 517 ширхэг шилэн жааз хэрэгтэй.

Үүн дээр 10 хувийн нөөц нэмэгдүүлэн авч болох юм.

Ногооны үрийг шилэн дарлагад тариалахын өмнө хуурай нойтон аргаар хордуулах шаардлагатай байдаг.

Нойтон аргаар хордуулахад ниуиф хор 1 литрийг авч 300 литр устай хольж уусмал бэлдэнэ. 1 кг үрэнд барагцаалбал 2—2,5 литр уусмал орох ба үүнд байцааны үрийг 15 минут, улаан лоолийн үрийг 10 минут, амтат гуа, өргөст хэмх, тарвасны үрийг 5 минут тус тус байлгасны дараа 2—3 удаа цэвэр усаар угааж хатаана.

Хуурай аргаар хордуулахдаа 1 кг үрэнд 4—5 гр гранизон гэдэг хор орохоор бодож, үрийг бага зэрэг чийглээд дээрээс нь жигд цацаж гүйцэтгэнэ.

Үрийг тариалах гүний хэмжээ үрийн том багаас хамаарах боловч байцаа, улаан лооль, шар манжингийн үрийг 0,5 см, дунд зэргийн хэмжээний үрийг 1—2 см, шош, вандуйн үрийг 2,4 см тус тус гүн тариалана.

Хамгаалагдсан хөрсөнд ингэж ногоо тарих, үрслүүр бэлдэх явдал эрдэм шинжилгээний болон манай орны практик амьдралаар батлагдаж ихээхэн амжилт олж байгаа тул тухайн нутаг орны цаг агаарын нөхцөлд уялдуулан хэрэглэх нь чухал юм.

Агрономич Б.Галбадрах

ЗХУ—д

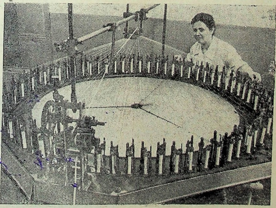

Зөвлөлт Холбоот Улсад хүн эмнэлгийн шинжлэх ухаан, шалган турших техник асар хурдан хөгжиж байна.

Зураг дээр: Янз бүрийн судаснуудыг оёх машин

Хариуцлагатай эрхлэгч Н.МӨНХӨӨ

(Х—00417) «Анхдугаар таван жил» сонины газар хэвлэв.

Орон бүхний пролетари нар нэгдэгтүн!

Анх дугаар ТАВАН ЖИЛ

Төв аймгийн намын хороо, А. Д. Х. Гүйцэтгэх захиргааны сонин.

18 дахь жилдээ №30 (1431) | 1965 оны 4 дүгээр сарын 19 | ДАВАА

Үнээ хээлтүүлэг

Үхэр сүргийн нөхөн үржилтийг эрс сайжруулснаар МАХН-ын Төв Хороо, Сайд нарын Зөвлөлийн 1964 оны 165/305 дугаар тогтоолын заалт, үхэр сүргийг өсгөх тухай асуудал авч хэлэлцсэн аймгийн намын дөрөвдүгээр бүгд хурлын шийдвэрийг биелүүлэх бүрэн бололцоотой болно.

Өнгөрсөн 1963 онд тус аймгийн хэмжээгээр хээлтүүлгэнд орвол зохих насны үнээ бүрийг хээл авахуулах ажил нилээд зохион байгуулалттай эмх цэгцтэй явагдсаны үр дүнд 1964 онд тугалах 100 үнээ дутмаас бойжуулан авах тугал урьд оныхоос нэмэгдэж 1963 онд байсан үхэр сүргээ 11216 толгойгоор өсгөж улсад сүү тушаах төлөвлөгөө 101 хувиар биелсэн юм.

Ийм амжилт байгаа болович 1964 онд бүх үнээний 13,5 хувь сувайрсан явдал нь үхэр сүргийн нөхөн үйлдвэрлэл муу явагдаж байгааг харуулж байна.

Өнгөрсөн онд аймгийн хэмжээгээр 7700 гаруй үнээг зохиомол, 15000 шахам үнээг гардан хээлтүүлгийн аргаар тус тус хээлтүүлсэн нь нийт хээл авбал зохих үнээний 36 хувийг эзэлж байв. Энэ онд хээлтүүлгэнд орох насны 60 мянга гаруй үнээ байгаагийн 24 хувь буюу 14800 толгой үнээг зөвхөн зохиомол хээлтүүлгийн аргаар хээлтүүлэх юм. Энэ онд аймгийн хэмжээгээр зохиомол хээлтүүлгийн 50 салбар ажиллахаас 30 нь сум-нэгдэлд, 20 нь сум сангийн аж ахуйнуудад ажиллана.

Өнгөрсөн онд хээлтүүлгийн бэлтгэл ажлыг урьдаас хангаж зохиомол хээлтүүлгийг цаг хугацаанд нь эхлүүлж чадсан Баяндэлгэр, Эрдэнэ, Борнуур зэрэг нилээд сум нэгдэл, САА, Алтанбулаг, Баяндэлгэрийн ҮЗХ Станц зэрэг газрууд үнээний зохиомол хээлтүүлгийн улсын төлөвлөгөөг 100—148 хувиар биелүүлж сайхан амжилт гаргасан байхад Баянзүрх, Сэргэлэн, Заамар, Лүн зэрэг сумууд зохиомол хээлтүүлгийн улсын төлөвлөгөөг 33,7-67,6 хувиар тасласны дотроос Баянчандмань дахь үржил зохиомол хээлтүүлгийн улсын станц үйлчилж байгаа Заамар, Лүн сумууд үхрийн зохиомол хээлтүүлгийн төлөвлөгөөг 15,1—49,3 хувиар тус тус тасалсан байна.

Үүнээс үзэхэд дээрхи сумдын нам захиргааны байгууллага аймгийн намын 4 дүгээр бүгд хурлын шийдвэрийг хүлээн аваад амьдралд хэрэгжүүлэн биелүүлэх талаар сул ажиллаж байгааг харуулж байна.

Үржил зохиомол хээлтүүлгийн станцууд ч гэсэн үйлчилгээний хээ сумдын мал аж ахуйн нөхөн үйлдвэрлэлийг шууд гартаа авч удирдахгүй үхэр сүргийн нөхөн үйлдвэрлэлийн энэ амин чухал ажлаас хол хөндий байгаатай холбоотой юм.

Аймгийн төлөвлөгөөт ажлын график ёсоор энэ онд үнээний гардан хээлтүүлгийг 4 дүгээр сарын 15-аас, зохиомол хээлтүүлгийг 5 дугаар сарын нэгнээс эхлэн хийх ёстой.

Одооны байдлаар Батсүмбэр, Борнуур, Сэргэлэн, Баянзүрх, Гацуурт, Мөнгөнморьт зэрэг сум нэгдэл, САА-нуудын үнээний гардан хээлтүүлэг, Жаргалант суманд зохиомол хээлтүүлэг эхлэн нилээд үр дүнтэй явагдаж байна. Ер нь тэжээл арчилгааны сайн нөхцөлд эрүүл чийрэг, тарга хүч сайтай үнээ бүр нь амьдралын хугацаандаа тогтмол тугалах биологийн жам ёстой байдаг. Үнээ бүрийг хээл авахуулах ажлын уг сурвалж үндсэн нөхцлийн нэг нь хээлтүүлгийн бэлтгэл ажлыг хир зэрэг хангаснаас шалтгаална.

Үнээ бүрийг бүрэн хээл авахуулахын тулд үржлийн бухыг одооноос эхлэн байнгын нормт тэжээлд оруулж арчиллагаа маллагаанд нь онцгой анхаарал тавих, өвчтэйг эмчилж эдгэрүүлэх, үржлийн бухны үрийг шинжилж үр нь хээлтүүлгэнд тэнцэх эсэх талаар дүгнэлт хийх, шинээр хээлтүүлгэнд ашиглах бухны үрийг авч сургах ажлыг шуурхайлан хийх хэрэгтэй.

Мөн хээлтүүлгэнд орвол зохих бүх үнээн сүрэгт эрүүл мэндийн үзлэг болоод хээлийн шалгалтыг нийт сумдад яаравчлан хийж хүч таргаар сайн сувай ба хусран үнээ, буханд гарах гунжийг ялган суурьлаж өвс билчээр сайтай газар нутаглуулж зохиомол хээлтүүлгэнд оруулах ба эрт тугалсан үнээний ороог зөв танин тодорхойлж гардан хээлтүүлгэнд оруулах нь зүйтэй.

Мөн зохиомол болоод гардан хээлтүүлгийн салбарын орон байр, аж ахуйн төхөөрөмж болон тооцоо ёсоор шаардагдах ариутгалын зүйл, багаж хэрэгсэлийг олж бэлтгэх, ажиллах техникч, лаборант, бух маллагчийг одооноос бэлтгэх, буханд тооцоо ёсоор шаардагдах бүх төрлийн тэжээлийг олж бэлтгэн нөөцлөх зэрэг бэлтгэл ажлуудыг яаравчлан хангаж үнээний хээлтүүлгийг графикт хугацаанд нь амжуулан гүйцэтгэх явдал тус аймгийн нийт сумдын нам захиргааны байгууллага, мал аж ахуйн мэргэжилтэн, үхэрчдийн өмнө хойшлуулшгүй чухал зорилт болон тавигдаж байна.

ЦАХИЛГААН

Жаргалантын сангийн аж ахуйн хоньчин мэнд сүрэгтэн Рэнцэндоржийн сууль 426 хонь төллүүлж 100 эхээс дунджаар 115 төл бойжуулж байна.

Ш. Бадарч

ЦАХИЛГААН

ИХ НАЙРАМДЛЫН НАЙРСАГ АЙЛЧЛАЛ

БНМАУ-ЫН НАМ ЗАСГИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧИД ЗХУКН, ЗӨВЛӨЛТ ЗАСГИЙН ГАЗРЫН УДИРДАГЧИДТАЙ ХЭЛЭЛЦЭЭ ХИЙВ

МОСКВА. Дөрөвдүгээр сарын 13. (МОНЦАМЭ). БНМАУ-ын нам засгийн төлөөлөгчид дөрөвдүгээр сарын 13-нд Кремльд ЗХУКН, Зөвлөлт засгийн газрын удирдагчидтай хэлэлцээ хийв.

Хэлэлцээнд монголын талаас МАХН-ын Төв Хорооны нэгдүгээр нарийн бичгийн дарга, БНМАУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн дарга Ю. Цэдэнбал, МАХН ын Төв Хорооны Улс төрийн Товчооны гишүүн, Төв Хорооны нарийн бичгийн дарга, БНМАУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн нэгдүгээр орлогч дарга Д. Моломжамц, МАХН-ын Төв Хорооны Улс төрийн Товчооны гишүүн, БНМАУ ын Сайд нарын Зөвлөлийн орлогч дарга, БНМАУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн Улсын барилгын Зөвлөлийн дарга Д. Майдар, БНМАУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн орлогч дарга, Улсын Төлөвлөгөөний Комиссын дарга Т. Рагчаа, БНМАУ-ын Хөдөө аж ахуйн Яамны сайд Б. Балжинням, БНМАУ-ын Гадаад явдлын Яамны сайд М. Дүгэрсүрэн, БНМАУ-ын Аж үйлдвэрийн Яамны сайд П. Дамдин, ЗСБНХУ-д суугаа БНМАУ-ын Элчин сайд Н. Лувсанчүлтэм, МАХН-ын Төв Хорооны хэлтсийн эрхлэгч Г. Очирбат, БНМАУ-ын Улсын төлөвлөгөөний Комиссын орлогч дарга Д. Салдан, БНМАУ-ын Хөдөө аж ахуйн Яамны орлогч сайд Л. Рэнчин, ЗСБНХУ-д суугаа БНМАУ-ын Элчин сайдын Яамны зөвлөх М. Чимиддорж, БНМАУ-ын Гадаад явдлын Яамны гуравдугаар хэлтсийн эрхлэгч Д. Эрдэмбилэг нар,

Зөвлөлтийн талаас ЗХУКН-ын Төв Хорооны нэгдүгээр нарийн бичгийн дарга Л. И. Брежнев, ЗХУКН-ын Төв Хорооны тэргүүлэгч гишүүн, ЗСБНХУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн дарга А. Н. Косыгин, ЗХУКН-ын Төв Хорооны тэргүүлэгч гишүүн Г.И.Воронов, ЗХУКН-ын Төв Хорооны тэргүүлэгч гишүүн, Төв Хорооны нарийн бичгийн дарга А.Н.Шелепин, ЗХУКН-ын Төв Хорооны нарийн бичгийн дарга Ю.В.Андропов, ЗСБНХУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн орлогч дарга М.А.Лесечко, ЗСБНХУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн орлогч дарга П. Ф. Ломако, ЗСБНХУ-ын Гадаад явдлын Яамны сайд А,А. Громыко, ЗСБНХУ-ын Гадаад худалдааны Яамны сайд Н. С. Патоличев, ЗСБНХУ ын Сайд нарын Зөвлөлийн Гадаадтай эдийн засгийн талаар харилцах улсын хорооны дарга С.А.Скачков, ЗСБНХУ-ын Гадаад явдлын Яамны нэгдүгээр орлогч сайд В. В. Кузнецов, БНМАУ-д суугаа ЗСБНХУ-ын Элчин сайд Л.Н. Соловьев, ЗСБНХУ-ын Гадаад явдлын Яамны коллегийн гишүүн Н.Г.Судариков нар оролцов.

Ах дүүгийн найрамдал, чин сэтгэлийн найрсаг байдал, үзэл санаа бүрэн нэгдмэл байдалд болсон хэлэлцээний үеэр БНМАУ, ЗХУ—ын ах дүүгийн харилцаа, тал бүрийн хамтын ажиллагааг цаашид хөгжүүлэн бэхжүүлэх асуудал, түүнчлэн хоёр талын сонирхож байгаа олон улсын асуудал хэлэлцэв.

Монголын пионерийн 40 жилийн ойд

Бид бүхнийг сурна

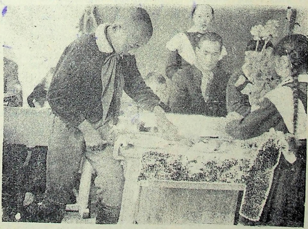

Төвийн 10 жилийн дунд сургуулийн дэргэдэх пионерийн 7 дугаар бүлэг МПБ-ын 40 жилийн ойг угтаж «Бид бүхнийг сурна» гэсэн сэдэвт цуглаан явуулав.

Эднийхэн бүлгээрээ 40 жилийн ойгоо угтаж мэдлэг чадварын үечилсэн дэвшилийн 2 дугаар шатыг биелүүлж мөдхөн шалгуулах гэж байна.

Үндэсний хоол хийх, юм оёх, мэдсэн сурснаа бусаддаа ярих, түүдэг гал асаах, аяллаар явахад бэлтгэх зэрэг дадлагуудыг сурагч бүр яаж эзэмшсэнээ үзүүлцгээв.

ЗУРАГ ДЭЭР; Үндсэний хоол хийж байна.

Зургийг Д. Давдай

Олон нийтийн байгууллагын ажлаас

Эрдэнэсантын эвлэлийн үүр

Эрдэнэсант сумын ХЗЭ—ийн үүр, МХЗЭ—ийн Төв Хорооны 5 дугаар бүгд хурал, аймгийн ХЗЭ—ийн Хорооны 2 дугаар бүгд хурлын шийдвэрүүдийг биелүүлэхэд ажлаа чиглүүлэн ажиллаж байна.

ХЗЭ—ийн байгууллагаас гишүүд залуучуудын дунд зохиох соёл хүмүүжлийн ажлыг сайжруулж, түүнд тавих хяналт шалгалтыг хүчтэй болгох, гишүүдийн манлайллыг өн дөржүүлэх эвлэлийн байгууллагын хүрээг өргөтгөх гишүүд залуучууд бүртэй ажиллах ажиллагааг сайжруулж ХЗЭ-ийн байгууллагын дотоод ажлыг эрс сайжруулахын тулд бүх гишүүдийн хурлыг сар бүрийн 28—нд хийж хэлэлцэх асуудлыг эртнээс сайн бэлтгэж эвлэлийн үүрийн товчоогоор хэлэлцсэний дараагаар бүх гишүүдийн хуралд оруулдаг заншилтай болжээ.

3 дугаар сард ХЗЭ—ийн үүрийн товчооны үзлэгийг төвийн ажилчин албан хаагч, гэрийн ажилтай эмэгтэйчүүд зэрэг сумын төвд байгаа ХЗЭ—ийн гишүүдийн хувийн болон гэр орны соёлжилтонд үзлэг явуулан тодорхой судалгаа гаргаж дутагдалтай зүйлд нь заавар зөвлөлгөөн өгчээ.

Эрдэнэсант сумын ХЗЭ—ийн үүр 3 дугаар сарын бүх гишүүдийн хурлаар МХЗЭ—д шинээр гишүүн элсүүлэх, залуучуудын хөдөлмөр—соёлын 100 хоногийн дайчин цуваа удирдан явуулах комисс байгуулах ба залуучуудын хөдөлмөр соёлын 100 хоногийн дайчин цуваны төлөвлөгөөг хэлэлцэж баталсан байна.

Мөн тус хурлын үеэр гишүүдийн 3 дугаар сарын даалгаврыг шалгаж, 4 дүгээр сарын даалгавар өгөөд, аймгийн ХЗЭ-ийн хорооноос явуулсан „Орчин үеийн шинж чанар ба олон улсын харилцааны тухай" гэсэн лекц уншиж „Хар ус нуурын шагшуурга, Жаргаах зүрхэн" гэх зэрэг олон дуу гишүүдэд зааж сургасан байна. Мөн бүх гишүүдийнхээ хуралд зориулсан өргөн үдэшлэг зохиож урлагийн төрөл бүрийн тэмцээнүүдийг явуулжээ.

Б. Чимидцэрэн

М Э Хорооны үзлэгт амжилттай бэлтгэе

Аймгийн эмэгтэйчүүдийн зөвлөлийн тэргүүлэгчдийн өргөтгөсөн хурал саяхан Өнжүүл суманд болж Монголын эмэгтэйчүүдийн 4 дүгээр их хурлын шийдвэрийг хэрхэн биелүүлж байгаа болон эмэгтэйчүүдийн хорооны үзлэгт бэлтгэж байгаа ажлын явцын тухай Өнжүүл сумын эмэгтэйчүүдийн зөвлөлийн дарга Чимэдпэлийн илтгэл хэлэлцэв. Өнжүүл сумын эмэгтэйчүүдийн зөвлөл ажлаа жил, улирал сараар төлөвлөн ажиллаж эмэгтэйчүүдийн дунд зохиох соёл хүмүүжлийн ажлыг дээшлүүлэх, сум орны аж ахуй, соёлын төлөвлөгөөг биелүүлэхэд чиглүүлэн ажиллаж иржээ. Сумын төвд бичиг үсгийн бүлгэм, соёлын сургууль, залуу эхчүүдийн сургууль, охидын сургууль байгуулан ажиллаж 200—аад эмэгтэйчүүдийг хамран хичээллэж байна.

Эмэгтэйчүүдийн соёлжих танхим байгуулж, тэндээ гэр аж ахуйн дугуйлан хичээллүүлж байгаагийн дээр үйлчилэн соёлжуулах бригадыг сумаас бригад суурьдад өнгөрсөн хугацаанд 6 удаа гарган ажиллуулжээ.

Тус зөвлөл аймгийн эмэгтэйчүүдийн зөвлөлийн тэргүүлэгчдийн хурлыг угтан төлөвлөгөөт ажилд туслах нэг өдрийн ажил зохиосноор яс 2э7 кг, техникийн тос 238 кг, идэшний тос 11 кг—ийг цуглуулсан байна. Шинэ үеийг хүмүүжүүлэх талаар гаргасан МАХН—ын Төв Хорооны захидлыг эмэгтэйчүүдийн гэгээрлийн хурлуудаар хэлэлцүүлж, хүүхдийн дунд ажил зохиох зөвлөл байгуулж, хүүхдийг хүмүүжүүлэх эмэгтэйчүүдийн хүмүүжлийг дээшлүүлэхэд олон хэлбэрийн ажлыг зохиож байна. Гэвч тус зөвлөлийн өмнө 16—40 насны боловсролгүй эмэгтэйчүүдэд боловсрол олгох, хөдөлмөрийн насны эмэгтэйчүүдийг нийгмийн тустай хөдөлмөрт хамруулах талаар ажил зохиож МЭХ—ны үзлэгт амжилттай бэлтгэх явдал чухал байна.

Д. Дашпунцаг

Тэргүүн туршлагын сургууль

Саяхан сангийн аж, ахуй хөдөө аж ахуйн нэгдэл, мал аж ахуйн машинт станцын дарга, намын үүр, хороодын нарийн бичгийн дарга, аймгийн удирдах хариуцлагчтан, зааварлах ажилтан, хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэн нарын хамтарсан тэргүүн туршлагын сургууль аймгийн төвд болов. Тэргүүн туршлагын сургуулиар үнээний дэлэнгийн анатоми физиологийн зохион байгуулалт, үнээг арчлах, төллөлтөнд бэлтгэх, тэжээл тохируулах, сүүг нэмэгдүүлэх, үнээний дэлэнг илэх нэг литр сүүнд ямар ямар тэжээл өгөх.

Хонь, үхэр, адууны аж ахуйг яаж зохион байгуулах үнээ, бухыг хээлтүүлэгт яаж бэлтгэх,

Газрыг сонгож авах хөрс боловсруулалт, үрийг тариалалтанд бэлтгэх ургац хураалж авах агротехник, тариа ногоо тарилт хураалтын үед аж ахуй, нам захиргаанаас яаж зохион байгуулах, арвин их төмс, байцаа авах, манай аймгийн нөхцөлд малын тэжээлд ямар ургамал тарих ба түүний арга техник, хөрс гэдэг юу болох зэрэг сэдвүүдээр малын их эмч Бат—Очир, хөдөлмөрийн баатар саальчин Авирмэд, агрономич Жанчив, Батсүмбэр, Жаргалантын сангийн аж ахуйн дарга Дарамжав, Арьяа, ерөнхий агрономич, зөвлөх мэргэжилтэн Дермлюк, Баяндэлгэр сумын сургагч мэргэжилтэн Романов, аймгийн аварга ногоочин Ичинхорлоо нарын зэрэг 15 хүн 12 цагийн хичээл заав. Энэ туршлагын сургуульд Намын Төв Хорооны ажилтан Цэдэн-иш, сангийн аж ахуйг удирдах газрын орлогч дарга Нямаа, зарим мэргэжилтэн нар оролцож үнэт зөвлөлгөөн өгөв.

Тэргүүн туршлагын сургуулийн дараа «Хүн хүмүүжүүлэх арга» гэсэн онолын бага хурал хийж хүнтэй ажиллаж байгаа ажлынхаа талаар Батсүмбэрийн сангийн аж ахуйн намын хорооны дарга Жамбал, хүнтэй ажиллах ажиллагаа улсын төлөвлөгөө биелүүлэхэд ямар ач холбогдолтой болохыг аймгийн намын хорооны товчоо, АДХ—ын Гүйцэтгэх захиргааны гишүүн, Худалдаа бэлтгэлийг удирдах газрын дарга Гончиг нар илтгэл тавьж хэлэлцүүлэв.

Л. Дашцэрэн

Шинэ бригад

Аймгийн хүнсний комбинатад МХЗЭ—ийн гишүүн Сүрэнжав ахлагчтай 12 хүнтэй СХТБ байгуулагдав. Энэ бригад нь нарийн боовны нэгдүгээр улирлын төлөвлөгөөг 120—135 хувиар биелүүллээ.

Тус бригад үүргийнхээ хугацаанд үйлдвэрлэлийн жилийн төлөвлөгөөг хугацаанаас нь өмнө 120—оос дээш хувиар биелүүлэхийн зэрэгцээгээр бусад нормчин, цэвэрлэгч, манаач зэрэг бичиг үсэг үл мэдэгч 10 хүнийг бага мэдэгч болгох үүрэг авчээ.

Б. Нацаг

САЙХАН АМЖИЛТ

Баянбүрх сум 3 дугаар сарын 31—ний байдлаар 31 нэр төрлийн бэлтгэлийн төлөвлөгөөг 100—661,7 хувиар биелүүлэв.

Товарын бригадын үхэрчин Төмөрбаатар 137 монгол үхэр нэг бүрээс 400 грамм хөөвөр авч төлөвлөгөөгөө 130 хувиар биелүүлжээ.

Мөн бригадын саальчин Д. Банзрагч 238 ямаа нэг бүрээс 260 грамм ноолуур ашиглаж 62 кг ноолуурыг 1 дүгээр зэрэгт тэнцүүлэн улсын бэлтгэлд тушааж, 4 дүгээр сарын 15—ны дотор ямаа бүрээс 50 грамм ноолуур нэмж ашиглах бүрэн бололцоотой ажиллаж байна.

Тус сумын хэмжээгээр 1965 онд таван төрлийн малын төл 27605—ыг бойжуулахаас одоогийн байдлаар 11328 толгой мал төллөж төл нь 97,8 хувиар бойжиж байна.

Үүний дотор хонины 2 дугаар бригадын 4952 хонь төллөж төл нь 100 хувь бойжиж байна. Хонины нэгдүгээр бригадын Чүлтэмсүрэн ахлагчтай суурь 327 хониноос 333 хурга, 25 ямаанаас 27 ишиг тус тус бойжуулж түрүүлж явна.

Г. Аюуш

ДЕПУТАТЫН ТАЙЛАН

МАХН—ын Төв Хорооны улс төрийн товчоо, БНМАУ—ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн газраас БНМАУ—ын аймаг, хот, сум—хорооны АДХ—ын 7 дахь удаагийн сонгуулийг явуулах тухай шийдвэрийг гаргалаа.

Төрийн захиргааны орон нутгийн байгууллагуудын сонгуулийн бэлтгэл ажил, МАХН—ын 14 дүгээр их хурлын шийдвэр, улс ардын аж ахуй, соёлыг хөгжүүлэх 3 дугаар таван жилийн төлөвлөгөөний сүүлчийн жил 1965 оны төлөвлөгөө түүний дотор эхний хагас жилийн төлөвлөгөөг давуулан биелүүлэх тэмцэлд хөдөлмөрчдийн улс төр, хөдөлмөрийн идэвхийн их өрнөл төөр эхэлж байна.

МАХН--ын Төв Хорооны тогтоолд сонгуулийг угтаж төрийн орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагын дотоод ажлыг улам сайжруулж, депутат байнгын комиссын ажлыг идэвхижүүлэн 1965 оны эхний хагас жилийн төлөвлөгөөт зорилтуудыг хангаж биелүүлэх явдал мөн гэж заажээ.

Ингэхлээр орон нутгийн АДХ-ын 6 дахь удаагийн сонгуулиар сонгогдсон депутатууд сонгуулийн хугацаанд хөдөлмөрчдийн захиа даалгаврыг хэрхэн биелүүлсэн, тойрогтоо зохион явуулсан ажил, өөрийн үүрэгт ажил, сонгогдсон АДХ—ын үйл ажиллагааны тухай сонгогдсон тойрогтоо тайлангаа тавих нь төрийн ардчиллыг хангаж биелүүлэх чухал зүйл юм.

Хөдөлмөрчид өөрсдийн төлөөлөгчдийг төрийн байгууллагад оролцуулж түүний ажиллагаанд хяналт тавьдаг.

Депутатын тайлан бол сонгогчидоос депутатын үйл ажиллагааг байнга хянах хурал ба депутатын өмнө өөрсдийн хэрэгцээ шаардлагыг хангахад шаардах бололцоог сонгогчидод олгоно. Депутатын тайлан тавих бэлтгэл ба тайлангийн явцыг сум, хороодын АДХ—ын Гүйцэтгэх захиргаа газар дээр нь зохион байгуулдаг депутат өөрийн сонгогдсон хурал, түүний гүйцэтгэх захиргаа эрхэлсэн ажлын тухай ярихын зэрэгцээгээр тойргийн хөгжлийн ирээдүйн төлөв, хүмүүсийн аж амьдралыг сайжруулах талаар ямар арга хэмжээ авагдах тухай сонгогчдод сайтар ойлгуулах хэрэгтэй.

Депутатын тайлан бол хурлын ба гүйцэтгэх захиргааны үйл ажиллагааг сайжруулж улс ардын аж ахуйн төлөвлөгөөт зорилтуудыг хангаж биелүүлэхэд бүрэн чиглэгдэнэ.

Депутатын тайланд ажлын дан ганц ололт амжилт, сайн талыг өгүүлэх биш ажлын дутагдал, хоцрогдлыг нарийн шүүмжлэн ярилцах нь чухал.

Жишээлэхэд хөдөлмөрчдийн соёлжилтыг сайжруулах, малын зүй бусын хорогдлыг эрс багасгах, нийгмийн тустай хөдөлмөрт хүмүүсийг татан оруулах зэрэг тодорхой сэдвээр шүүмжлэлтэй ярих нь үр дүнтэй болно. Депутатуудын тайлангийн материалтай, сум—хороо, аймгийн АДХ-ын Гүйцэтгэх захиргаа нэгтгэн танилцаж гүйцэтгэх захиргаадаас авагдах арга хэмжээг авч явуулах бөгөөд зарим асуудлаар шаардлагатай гэж үзвэл АД—ын хуралд асуудлыг оруулан хэлэлцүүлэх хэрэгтэй.

Аймгийн АДХГ Захиргааны хариуцлагатай нарийн бичгийн дарга Д. Дашдорж

Улсын тэргүүний үхэрчдийн бүсийн зөвлөлгөөнд зориулан гаргасан нүүр

Саальчин бүсгүй Цэрэннадмид

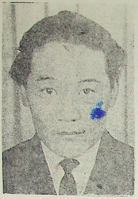

1964 оны улсын аврага төлчин Баянзүрхийн зоо—техникч Дэмчиг

Алтанбулаг сумын «Монгол—Солонгосын найрамдал» нэгдлийн үхрийн үржлийн фермд аймгийн эвлэлийн бүгд хурлын гишүүн, саальчин Цэрэннадмид ажилладаг.

Саальчин Цэрэннадмид 1959 оноос эхлэн нэгдлийн үхрийн бригадад саальчнаар ажиллаж байгаад 1961 онд тус нэгдэлд үхрийн үржлийн ферм анх байгуулагдахад фермийн саальчнаар ажиллах саналаа өгч тэр жилээ бухангд гарах гунж 15-ыг эзэмшин авч гардан хээлтүүлгийн арга хэрэглэн 15 гунжаа хээл авахуулж тугаллах хүртэл дэлэнд нь илэлт хийх, хөхий нь барьлаж сунгаж шувтрах, нэр өгөх, гар тэжээлээр тэжээх, үсий нь сойздон цэвэрлэх зэргээр өөртөө дасгах, хэвтэр буудцы нь үргэлж хуурай тохитой байлгах зэргээр чармайн ажилласны дүнд 1962 онд 15 гунж нь тугалаж анхны жилдээ гунж бүрээсээ дунджаар 750 литр сүү саажээ.

Цэрэннадмид үнээндээ бүрэн хээл авахуулахын тулд төллөлтийн бүртгэл хөтлөж ороогий нь нарийн ажиж байж хээлтүүлэгт оруулаад сүүлийн 3 жилд 15 үнээ дутмаасаа тугалыг бүрэн бойжуулж, үнээг тугалахын өмнө саалинд дасгаж тайван саамшуулж сургаад, тэжээлд сонирхох онцлогий нь үнээ бүр дээр сайн мэдэж жил бүрийн 10 сараас эхлэн үнээгээ саах үед бага зэрэг гурилын хивэг, ногооны хаягдал зэрэг аахар шаахар зүйлээр амтшуулан саахын өмнө дэлэнгий нь илж бүлээцүүлдэг аргаа гол болгож ажиллаад 1963—1964 онд үнээ бүрээсээ дунджаар 923—1015 литр хүртэл сүү саажээ.

Саальчин бүсгүй Цэрэннадмидын үнээнээс их сүү саадаг аргын нэг нь үнээ бүрийнхээ ааш занг сайн мэдэж, үнээ бүртэйгээ ямарч үед маш зөөлөн харьцах, үнээг тогтмол дэс дараатай саах, бага хэмжээгээр ч гэсэн нэмэгдэл тэжээл өгөх, саахын урьд үнээг аль болохоор тайван байлгах, үнээ бүрээ хээл авахуулж авсан хээлийг нь сайн хамгаалах явдал мөн гэж үздэг байна.

Цэрэннадмид энэ жил үнээ дутмаасаа 1200 литр сүү сааж аймгийн аврага саальчны зэрэгт хүрэх зорилт тавин ажиллаж байгаа бөгөөд Цэрэннадмидын ажлын амжилтыг үнэлж Алтанбулаг сумын «Монгол—Солонгосын найрамдал» нэгдлээс Булган аймагт болох тэргүүний үхэрчдийн бүсийн зөвлөлгөөнд оролцохоор шалгараад байна.

Ч.Санжид

Төв аймгийн үхрийн аж ахуй

Тус аймгийн бүх төрлийн малын дотор эзлэх хувийн жингээр үхэр 21,6 хувь байна. Сүүлийн 3 жилд аймгийн хэмжээгээр үхрийн тоо 11,9 хувь буюу 23,3 мянган толгойгоор өсөв.

Энэ хугацаанд САА, нэгдлүүдийн 100 хээлтэгчээс бойжуулах тугал 64 байснаа 67 болов. Сүүний чиглэлийн Батсүмбэрийн САА—н 100 хээлтэгчээс бойжуулах тугалын тоог 3 жилд 60, 62, 69 болгон нэмэгдүүлж байна. Үхрийн төлч чанарыг дээшлүүлэх талаар тодорхой ажил зохиосон зарим САА, нэгдлүүд нь 100 хээлтэгчээс 80—88 тугал бойжуулан авч байна. Сүүлийн жилүүдэд зохиомолоор хээлтүүлэх үнээний тоог САА—нууд 2,3 дахин, нэгдлүүд 3,2 дахин нэмэгдүүлэв. САА, нэгдэл бүр нь энэ 1965 оноос 100 хээлтэгчээс 80 тугал заавал бойжуулах зорилттой юм. Манай аймаг үхрийн аж ахуйгаас жилд авч байгаа сүүнийхээ 78 хувийг улсад, 16 хувийг тос боловсруулахад, 6 хувийг аймгийн хэрэгцээнд нийлүүлж байгаа бөгөөд сүүний нийт гарцын хэмжээ сүүлийн 3 жилд 2,4 сая литр буюу 31,3 хувиар өсөв. Манай аймгийн САА, нэгдлүүдэд олон саальчин 1000, 2000, 3000, 4000-тын хөдөлгөөнд хамрагдаж үүрэг амлалт аваад үнээний дэлэнд илэлт хийж хөдөлмөрийн өндөр амжилт гаргахын төлөө тэмцэн ажиллацгааж байна. Тариат сумын «Батхөгжил» нэгдлийн бэлтгэлд тушаасан шарны амьдын дундаж жин 1962 онд 201 кг, 1963 онд 248 кг, 1964 онд 258 кг болов. «Монгол—Солонгосын найрамдал нэгдлийн үхэрчин Ц.Бүдээ 1964 онд нэгдлээсээ охин шүдлэн үхэр 160-ыг дунджаар 148 кг жинтэй авч оторлоод 10 дугаар сард 258 кг жинд хүргэж шүдлэн бүрт 109,8 кг тарга хүч авахуулсан юм. БНМАУ—ын хөдөлмөрийн баатар саальчин Авирмэд 1963 онд тугал бойжуулах бригад байгуулан удирдаж 74 тугал, 1964 онд өөрөө 42 тугал хариуцан авч 4 сарын настай болтол нь гардаж тэжээгээд дараагийн суурьт шилжүүлэхэд тугал нэг бүр дунджаар 97 кг-ийн жинд хүрч байв.

Тугалыг тусгаарлан зориуд тэжээх нь илүү үр дүнтэйг энэ туршлага харуулж байна. Тус аймгийн нам улс, хөдөө аж ахуйн байгууллага нийт хөдөлмөрчдөд нам засгаас өгч байгаа үхэр сүргийг өсгөх ашиг шимийг дээшлүүлэх хүндтэй үүргийг биелүүлэхэд тэргүүний үхэрчдийн бүсийн зөвлөлгөөн шинэ шинэ арга туршлага өгнө гэдэгт тус аймгийнхан итгэл төгс байна.

Х.Сэтэв

1965 оны 4 дүгээр сарын 15-ны байдлаар гаргасан төл бойжилтын мэдээ (хувиар)

Сумдын нэр	Ботго	Унага	Тугал	Хурга	Ишиг	Бүгд
Алтанбулаг	100,0	100,0	97,8	97,6	97,3	97,5
Архуст	100,0	—	100,0	98,2	100,0	98,2
Батсүмбэр	—	100,0	96,3	99,6	99,9	98,8
Баян	97,9	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9
Баянбараат	100,0	100,0	99,2	99,5	99,4	99,5
Баяндэлгэр	100,0	100.0	100,0	99,0	100,0	99,2
Баянжаргалан	100,0	100,0	100,0	99,7	99,9	99,7
Баянзүрх	100,0	100,0	97,7	97,6	97,0	97,5
Баянцагаан	100,0	100,0	100,0	99,9	100,0	99,9
Баянцогт	100,0	100.0	97,7	97,5	100,0	97,7
Борнуур	100 0	100,0	88,8	96 7	100,0	96,4
Бүрэн	100,0	100,0	100,0	99,2	98,4	99,1
Дэлгэрхаан	96,5	100,0	99,8	98,3	96,7	96,0
Жаргалант	—	100,0	90,3	96,5	100,0	96,3
Заамар	100,0	100,0	96,4	97,1	96,0	96,9
Лүн	100,0	100,0	98,7	99,2	99,6	99,2
Мөнгөнморьт	100,0	94,4	9' 3	82,7	92,7	84,4
Өндөрширээт	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Өнжүүл	98,5	100,0	99,7	99,1	99,6	99,1
Сэргэлэн	100,0	100,0	99,4	99,4	98,8	99,1
Тариат		100,0	100,0	98,9	99,2	99,0
Угтаал	85,7	95,8	89,5	98,5	98,8	98,3
Эрдэнэ	93,5	100,0	98,4	95,2	99,4	95,7
Эрдэнэсант	100,0	100,0	100,0	99,8	98,6	99,5
Баянчандмань	—	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Гачуурт	—	100,0	90,6	96,4	100,0	95,2
АЙМГИЙН ДҮН	99,1	99,0	97,2	98,1	98,5	98,2

СТАТИСТИКИЙН ТОВЧОО

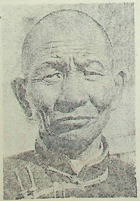

1964 онд 160 охин шүдлэн үхрийг дунджаар 109,8 кг таргалуулсан Алтанбулаг сумын «Монгол—Солонгосын найрамдал» нэгдлийн үхэрчин аймгийн үхрийн тарга хүчний аврага Ц.Бүдээ

1964 онд сарлагийн үнээ нэг бүрээс 835 литр сүү саасан сарлагийн үнээний саалийн аймгийн аврага, Баянзүрх сумын «Сүхбаатарын зам» нэгдлийн Д.Хорлоо.

1964 онд бэлтгэлийн 193 үхэр бүрийг дунджаар 266 кг таргалуулсан Баян сумын «Монгол—Польшийн найрамдал» нэгдлийн үхэрчин бэлтгэлийн үхрийн тарга хүчний аймгийн хоёр удаагийн аврага Ц.Хайдав

1964 онд 124 үнээнээс 124 тугал бойжуулсан тугал бойжуулалтын аймгийн аврага Мөнгөнморьт сумын «Дэлгэржавхлант» нэгдлийн үхэрчин Г.Ваанчиг.